

Сергій Штурхецький,

НУ «Острозька академія»

ЄВРОПЕЙСЬКА ПРАКТИКА РЕГУЛЮВАННЯ ЖУРНАЛІСТСЬКОЇ ЕТИКИ В ОНЛАЙН-МЕДІА: ПРОБЛЕМИ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ В УКРАЇНІ

Не зважаючи на свою історію, яка налічує більше чотирьох десятиків років, мережа Інтернет і, відповідно, онлайн-медіа, які в за допомогою цієї мережі існують, вважаються новітніми, а відтак, ще не мають усталеної термінології і ще не отримали досконалого вивчення зі сторони дослідників. Водночас «нового» звучання у контексті бурхливого розвитку платформ подачі та технологій створення контенту набувають «старі» питання журналістської етики. Тому особливості виробництва і розповсюдження контенту в епоху цифровізації примушують по-новому оцінити етичні проблеми журналістської професії і журналістського продукту. Адже тепер (за рідкісними винятками) ні держава, ні будь-яка організація навіть суто технічно не здатна контролювати контент, який може продукуватися практично кожним мешканцем країни за умови наявності доступу до мережі Інтернет.

Така ситуація, по-суті, абсолютизує свободу інформаційного самовираження особистості, дозволяє нам відшукувати безліч неупереджених (?) версій однієї і тієї ж події, або бачити «мозаїку» із тисяч нюансів та аспектів однієї проблеми в розрізі сприйняття чи не кожної людини-учасника чи свідка цієї події. Крім того, зникає державна чи будь-яка інша монополія на виробництво інформаційного контенту, відтепер не потрібно бути олігархом, щоб заснувати, наприклад, власний канал на YouTube, тобто прообраз власного телевізійного каналу.

Мабуть, такому стану речей позаздрив би кожен із апологетів лібертаріанських теорій преси, яких (апологетів) ще донедавна піддавали

нищівній критиці вітчизняні журналістико знавці. Так, зокрема А.Москаленко ще на порозі ХХ століття з пересторогою відзначав поширення спрощеного розуміння ліберальних цінностей у вітчизняному інформаційному просторі: «Пам'ятаймо девіз західної жовтої преси, методи якої стрімголов поширюються і на теренах України: чесність, справедливість, об'єктивність – ми такої вам преси не обіцяли, ми вам обіцяли вільну пресу» [1,10].

Щире захоплення «буквою», а не сутністю західних ліберальних постулатів функціонування ЗМІ, невинуватене спрощення журналістської етики до девізу «дозволено все», вочевидь, було викликане нестримним бажанням «виговоритися» за часи тоталітаризму, хоча б зовнішньо бути схожими на західну журналістику. Таке «спрощення» зробило свою і позитивну справу – розбило старі стереотипи і підходи радянської журналістики, привело в галузь багато нових молодих імен, але, разом із тим, – і виявило огріхи в системі журналістської освіти, професіоналізму, моральних якостей людей (іноді – випадкових) нової української журналістики. Те, що західні країни переживали впродовж століть, Україні випало пережити за десятиліття, відтак становлення соціально відповідальної журналістики на вітчизняних теренах мало і ще й досі має низку особливостей і девіацій. Як відзначає вітчизняний дослідник М.Кияк, «відтак, цілком логічним постає питання щодо соціальної відповідальності медіа в нашій державі, яка в більшості країнах Європи вже давно стала визнаним стандартом для ЗМІ» [2].

Ускладнює ситуацію і важкий процес становлення демократії в українській політиці, тривалий період перманентної політичної кризи. А у добу Інтернет взаємозв'язок між політичним та медіа-дискурсом набув такої сили, що політика віртуалізується (Л.Колаковський) та медіатизується (М.Кастельс). До того ж, корупція, до якої українці чомусь звикли [3], не залишає поза своїм згубним впливом жодної сфери суспільної діяльності, і під виглядом «джинси» потрапляє на сторінки газет, в ефіри радіо, ТБ та в

Інтернет. З цього приводу відомий журналіст Сергій Лещенко відзначає: "Джинса" – це другий, після цензури, інструмент знищення демократії в Україні» [4].

Західна традиція ставлення суспільства до викликів, які постали через розвиток нових медіа та глобалізацію, теж переживає період становлення, народження нових феноменів, одним із яких є громадянська журналістика, представлена так званими «ми-ЗМІ». Як відзначає Кароль Брайан (Carroll Brian), « стихійні лиха, такі як ураган Катріна в Луїзіані та Міссісіпі у 2005 році, повстання М'янми в 2007 році і катастрофічного землетрусу на південному заході Китаю в 2008 році породив кілька ініціатив громадянської журналістики, показав нам, якими можуть бути соціальні новини» [5,169].

Більше того, традиційні медіа, які відкривають дорогу для цих повідомлень, у результаті виграють. Хорошим прикладом цього є CNN, яке завдяки своїй платформі iReports змогла загрегувати тисячі кореспонденцій, фото та відео від користувачів [6], газета New Orleans Times-Picayune, яка на своєму інтернет-дзеркалі розміщувало користувацький контент у період після урагану Катрін і за висвітлення цих подій отримала Пуліцерівську премію [5,169].

За усіх тих самих зовнішніх ознак та за умов застосування аналогічних технологій, «ми-журналістика» в Україні має серйозніші проблеми розвитку, ніж, скажімо, в Європі. До незрілості професійної журналістики додається незрілість журналістики громадянської, відсутність правового регулювання і дієвих механізмів саморегуляції.

Загальні для Європейського співтовариства принципи солідарності та субсидіарності стосуються, зокрема, і медіа-сфери. При розгляді медіа як соціальної системи вищезгадані принципи реалізуються на трьох рівнях [2]: макрорівні („держава-ЗМІ”), мезорівні („ЗМІ-громадянське суспільство”) та мікрорівні („ЗМІ-ЗМІ”). Вочевидь, що через системну кризу розвитку демократії, суб'єкти даних взаємовідносин на різних рівнях в Україні взаємодіють між собою у спотвореній системі координат, а недостатній

інституційний розвиток ЗМІ та громадянського суспільства не дозволяють говорити про запровадження між ними партнерських взаємин та механізмів саморегуляції етичних та інших професійних проблем при мінімальному впливі державного регулювання.

Самим лише копіюванням західних зразків і принципів у нашому випадку не обійдешся. Адже, через слабку інституційність, громадська рада за участі урядовців може перетворитися із дискусійного майданчика на орган цензури, принцип субсидіарності працюватиме тільки в бік «перевіраних» урядових і комунальних ЗМІ, а принцип солідарності використовуватиметься тільки для санкціонованого владою «громадського осуду». Відтак, необхідним вбачається реалізація програм інституційного розвитку у сфері ЗМІ та громадянського суспільства.

Джерела:

1. Москаленко А. Теорія журналістики [Текст] : навч. посіб. : / А.Москаленко. – К.,: «Експрес-об'ява», 2002. – 336 с.
2. Кияк М. Імплементация європейських принципів солідарності та субсидіарності у вітчизняному інформаційному просторі: [Електронний ресурс] / М.Кияк // Національний інститут стратегічних досліджень, квітень, 2009. – Режим доступу: <http://old.niss.gov.ua/Monitor/April2009/2.htm>
3. Хмельовська О. Соціолог: 70% українцям не вистачає порядку в країні, але чверть регулярно дає хабарі: [Електронний ресурс] / О.Хмельовська // Тиждень.UA, 3 квітня, 2013. – Режим доступу: <http://tyzhden.ua/News/76350>
4. Лещенко С. Вибір українського журналіста: професія або "blow job": [Електронний ресурс] /С.Лещенко// Українська правда, 16 серпня 2012. – Режим доступу: <http://blogs.pravda.com.ua/authors/leschenko/502d1f557c167/>
5. Brian C. Writing for the Digital Media : [Text]/ C. Brian. – New York And London. Routledge Taylor & Francis group, 2010.- 313 p.
6. <http://ireport.cnn.com/recent-updates.jspa>.